

civitta

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

березень, 2024

Фото: Національний Альянс

\ ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

- особисте **відчуття належності та спільності до конкретної групи**, яке виникає завдяки спільній історії, культурі, символам, цінностям та іншим факторам, а також **усвідомленню відмінностей** від інших груп

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ

- відчуття належності **групи, що заснована на політичних інститутах та ідеалах**, а участь є добровільною та необмеженою етнічним підґрунтям;
- усвідомлення себе як **члена громади**, активний внесок у управління та визнання своєї ролі з відповідними правами та обов'язками; пов'язана з **якостями громадянства**

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВИМІРЮВАННЯ

- Методологія визначення національної ідентичності та громадянства International Social Service Programme
- Шкала громадянського залучення
- Шкала громадянських переконань
- Шкала громадянської відповідальності
- Опитувальник громадянських переконань та навичок
- Шкала громадянської ідентичності

ОСНОВНІ ДОСЛІДЖУВАНІ АСПЕКТИ

- соціальні кордони ідентичності
- форми ідентичності
- залучення громадян до розвитку своїх громад
- громадянські позиції
- роль моральних характеристик у формуванні ідентичності
- вплив досвіду навчання та служіння на переконання

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНТЕКСТУ

Центр Разумкова, М. Левицька, С. Шульман,
RAND Corporation, В. Кулик, К. Коростеліна

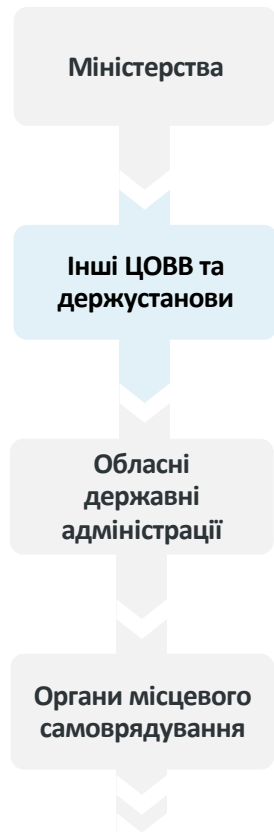
- **суперечності** довкола ідентичності громадян України, української національної та громадянської ідентичностей
- **виразність** ідентичностей порівняно з іншими, зокрема з російською та європейською
- компаративний аналіз **ідентичності регіонів** та етнорегіонів
- **наративи** щодо національної концепції та ідеї України

\ ОРГАНИ ВЛАДИ, ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (1/3)

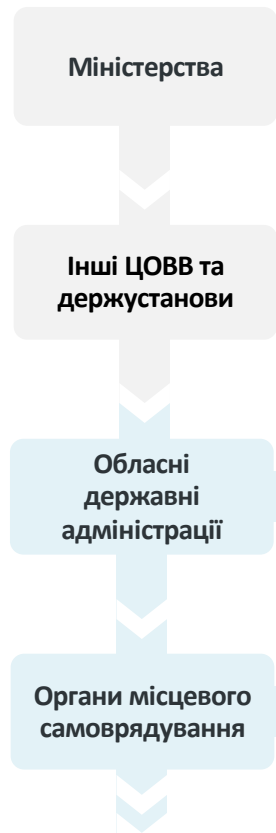
Міністерство молоді та спорту	Міністерство культури та інформаційної політики	Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій	Міністерство у справах ветеранів
<ul style="list-style-type: none"> утвердження єдиної національної системи цінностей та формування на їх основі національно-патріотичного світогляду підвищення рівня активності молоді, її інтеграції в суспільне життя, розвитку культури волонтерства 	<ul style="list-style-type: none"> збереження, захист та популяризація народних традицій, культурної спадщини та культурних цінностей українського народу збереження національної пам'яті українського народу формування цілісного україномовного культурно-інформаційного простору консолідація українського суспільства 	<ul style="list-style-type: none"> реінтеграція тимчасово окупованих територій та її населення інформування населення на тимчасово окупованих територіях, а також прилеглих до них територіях сприяння консолідації українського та іноземного суспільства 	<ul style="list-style-type: none"> проведення військово-патріотичного виховання населення героїзація образу ветеранів війни вшанування героїв та учасників війни, пам'яті загиблих (померлих) захисників України
Міністерство освіти і науки	Міністерство закордонних справ	Міністерство оборони	Міністерство внутрішніх справ
<ul style="list-style-type: none"> підтримка навчальної діяльності з національно-патріотичного виховання розвиток здібностей та обдарувань дівчат і хлопців, задоволення їх інтересів, інтелектуальних і духовних запитів 	<ul style="list-style-type: none"> посилення зв'язків із закордонними українцями просування позитивного іміджу України у світі вдосконалення захисту прав та інтересів українців за кордоном 	<ul style="list-style-type: none"> проведення військово-патріотичного виховання населення нарощування та підтримання боєздатності сил оборони 	<ul style="list-style-type: none"> проведення військово-патріотичного виховання населення забезпечення високої бойової і мобілізаційної готовності та мобілізації Національної гвардії

\ ОРГАНИ ВЛАДИ, ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (2/3)

Міністерства	Інші ЦОВВ та держустанови	Обласні державні адміністрації	Органи місцевого самоврядування
Національна поліція <ul style="list-style-type: none"> • допомога закладам освіти та інститутам громадянського суспільства в проведенні навчально-польових зборів та інших військово-патріотичних заходів • популяризація військової служби • сприяння набуттю компетентностей для осіб, які працюють у сфері національно-патріотичного виховання 	ДСНС <ul style="list-style-type: none"> • допомога закладам освіти та інститутам громадянського суспільства в проведенні навчально-польових зборів та інших військово-патріотичних заходів • популяризація військової служби • сприяння набуттю компетентностей для осіб, які працюють у сфері національно-патріотичного виховання 	Держприкордонслужба <ul style="list-style-type: none"> • допомога закладам освіти та інститутам громадянського суспільства в проведенні навчально-польових зборів та інших військово-патріотичних заходів • популяризація військової служби • сприяння набуттю компетентностей для осіб, які працюють у сфері національно-патріотичного виховання 	Український інститут <ul style="list-style-type: none"> • співпраця і посилення зв'язків із закордонними українцями, збереження їхньої етнічної та національно-культурної самобутності • розвиток культурної дипломатії
Український інститут національної пам'яті <ul style="list-style-type: none"> • відновлення та збереження національної пам'яті українського народу та національної свідомості громадян • проведення просвітницьких заходів з метою поширення знань про історію України, зокрема щодо періодів тоталітарних режимів 	Держкіно <ul style="list-style-type: none"> • збереження національної кінематографічної спадщини • популяризація та підтримка національної кіноіндустрії 	Державний центр національно-патріотичного виховання <ul style="list-style-type: none"> • проведення навчально-тренувальних, туристичних, краєзнавчих і спортивних масових заходів (зокрема, всеукраїнської військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») • координація, інформаційно-методична та організаційна підтримка туристсько-краєзнавчої роботи та національно-патріотичного виховання 	Український інститут книги <ul style="list-style-type: none"> • Збереження та популяризація української літератури в країні та за кордоном
			Інститут сімейної та молодіжної політики <ul style="list-style-type: none"> • наукове забезпечення формування і реалізації політики національно-патріотичного виховання на національному та місцевому рівнях

\ ОРГАНИ ВЛАДИ, ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (3/3)

Обласні, Київська та Севастопольська міська державні (військові) адміністрації

- реалізація державної політики з утвердження української національної та громадянської ідентичності
- сприяння всебічного розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя
- виконання цільових програм щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності в регіоні
- сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, фондів, асоціацій, жіночих, молодіжних, дитячих та інших ГО
- проведення навчально-тренувальних, туристичних, краєзнавчих і спортивних заходів (зокрема, етапів всеукраїнської військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)
- виконання програм національно-культурного розвитку корінних народів і національних меншин
- сприяння для розвитку та використання мов інших національностей

Органи місцевого самоврядування

- проведення національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти
- розвиток культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел
- сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших ГО, які діють у сфері культури, фізкультури і спорту, молодіжної політики
- управління підпорядкованими громадам закладами освіти, культури, фізкультури і спорту, молодіжними центрами, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення
- сприяння розвитку молодіжних та дитячих громадських об'єднань, молодіжних рад, молодіжної інфраструктури
- сприяння діяльності дошкільних та позашкільних закладів освіти, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких громадських об'єднань, молодіжних центрів
- забезпечення права на використання мов національних меншин у населених пунктах, в яких традиційно проживають ці меншини або в яких меншина складає значну частину населення
- охорона пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання

\ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

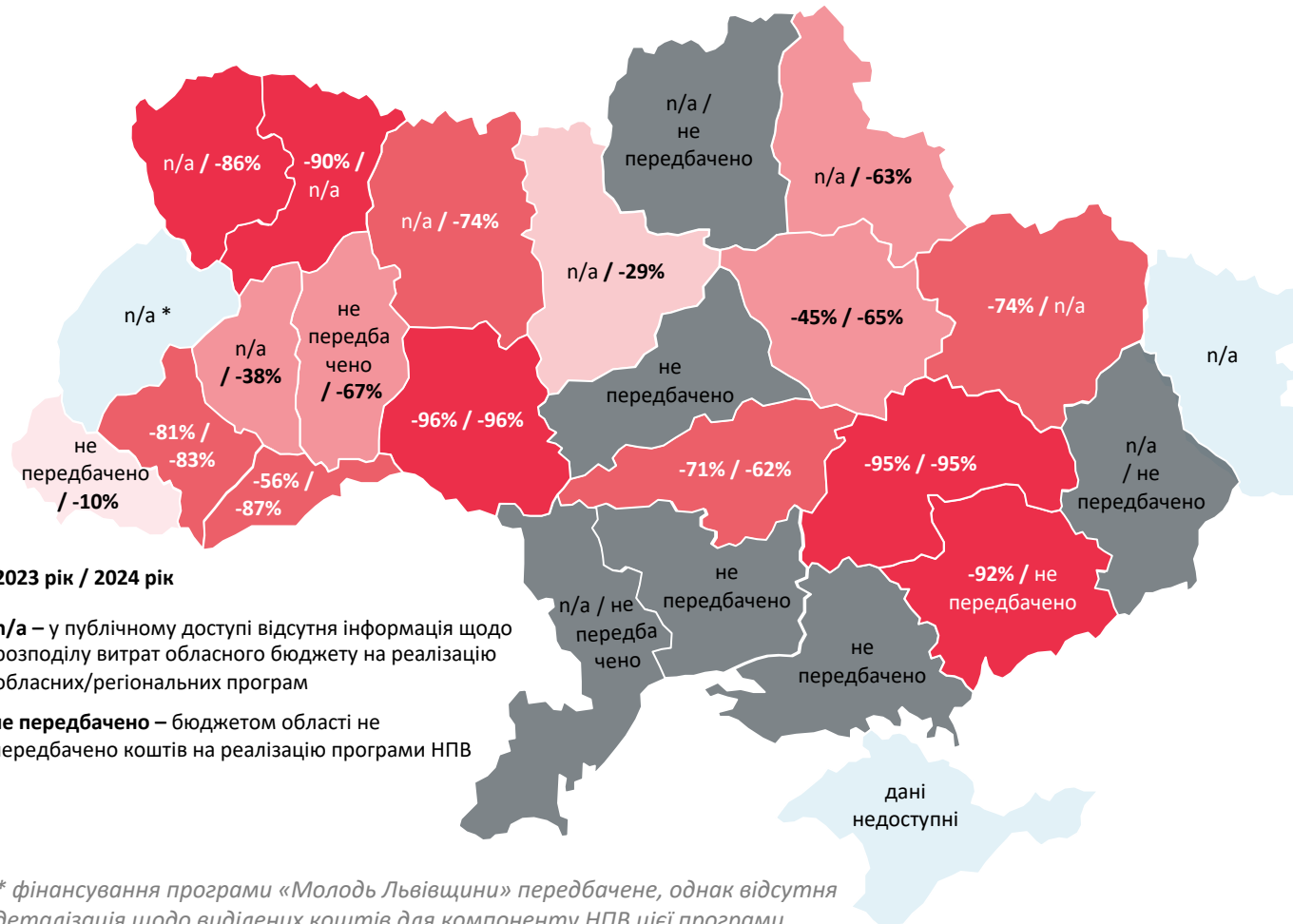
Кошти, виділені згідно з паспортами державних бюджетних програм на заходи щодо розбудови української ідентичності (за цілями державної політики)*, грн

*Релевантні паспорти державних бюджетних програм Міністерства оборони України відсутні в публічному доступі

	2022 рік	Динаміка	2023 рік
Міністерство молоді та спорту			
Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року	7,3 млн	⬆️	9,2 млн
Міністерство культури та інформаційної політики			
Збереження, захист та популяризація культурної спадщини та культурних цінностей українського народу. Збереження національної пам'яті українського народу.	459,3 млн	⬆️	1608,4 млн
Формування цілісного україномовного культурно-інформаційного простору	261,4 млн	⬆️	107,9 млн
Міністерство освіти і науки			
Розвиток здібностей та обдарувань дівчат і хлопців, задоволення їх інтересів, інтелектуальних і духовних запитів	2,8 млн	⬆️	4,6 млн
Міністерство закордонних справ			
Вдосконалення захисту прав та інтересів українців за кордоном, посилення зв'язків із закордонними українцями	92,9 млн	⬆️	125,1 млн
Просування позитивного іміджу України у світі засобами публічної дипломатії	40,8 млн	⬆️	16,2 млн
Міністерство у справах ветеранів			
Пам'ять та повага	44,1 млн		дані відсутні в публічному доступі
Відновлення та повноцінне життя, Реінтеграція в суспільство	31,6 млн		
Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій			
Мир та діалог	362,7 млн	⬆️	40,8 млн
Реінтеграція тимчасово окупованих територій	95,6 млн	⬆️	71,7 млн
Підтримка громадян, що постраждали від конфлікту	8,2 млн	⬆️	1,1 млн
Усього	1406,6 млн	⬆️	1984,9 млн

СЕРЙОЗНЕ НЕДОФІНАНСУВАННЯ ОБЛАСНИХ ПРОГРАМ НПВ

Різниця між передбаченим і фактичним обсягом фінансування обласних/регіональних програм НПВ у 2023 і 2024 роках

2023 рік / 2024 рік

n/a – у публічному доступі відсутня інформація щодо розподілу витрат обласного бюджету на реалізацію обласних/регіональних програм

не передбачено – бюджетом області не передбачено коштів на реалізацію програми НПВ

* фінансування програми «Молодь Львівщини» передбачене, однак відсутня деталізація щодо виділених коштів для компоненту НПВ цієї програми

- Фінансування обласних програм НПВ здійснюється з обласних бюджетів. Крім того, деякі області передбачають використання коштів бюджетів територіальних громад і ресурсів установ-виконавців певних заходів.
- Помітна велика різниця між планованим обсягом фінансування в програмах та фактичними запланованими витратами в обласних бюджетах.

Середнє значення фактично виділеного фінансування у порівнянні до передбаченого програмою

2023 рік – 22%	2024 рік – 34%
----------------	----------------

- У 2023 році цей показник був найбільшим для Полтавської області (55%), а найменшим для Вінницької, де було виділено лише 4% від затребуваних коштів.
- У 2024 році обласним бюджетом Закарпатської області було зарезервовано 90% затребуваних програмою НПВ коштів, коли Вінницька область знову є “антилідером”, запланувавши лише 4%.

\ ПРОАНАЛІЗОВАНО ДОСВІД 23 ГРОМАД З 15 ОБЛАСТЕЙ КРАЇНИ

В анкетуванні та інтерв'юванні взяли участь 23 територіальні громади: 5 громад фронткових областей, 9 громад опорних областей, 3 – деокупованих, 6 – тилових. За типом взяли участь 11 міських громад, 7 – сільських і 5 – селищних.

Територіальні громади, які взяли участь у дослідженні

В опитаних ОМС відсутні окремі структурні підрозділи, які займаються виключно національно-патріотичним вихованням

Питаннями розвитку української ідентичності переважно займаються підрозділи (відділи, управління, департаменти), що охоплюють **сфери освіти, культури, молоді та спорту** в межах своєї відповідальності

Громади виокремили й специфічні структурні підрозділи, що також займаються питаннями НПВ:

- Косівська МТГ – відділ промоції, зв'язків і економічного розвитку
- Луцька МТГ – відділ оборонно-мобілізаційної та режимно-секретної роботи
- Криворізька СТГ (Донецька обл.) – тільки гуманітарний відділ

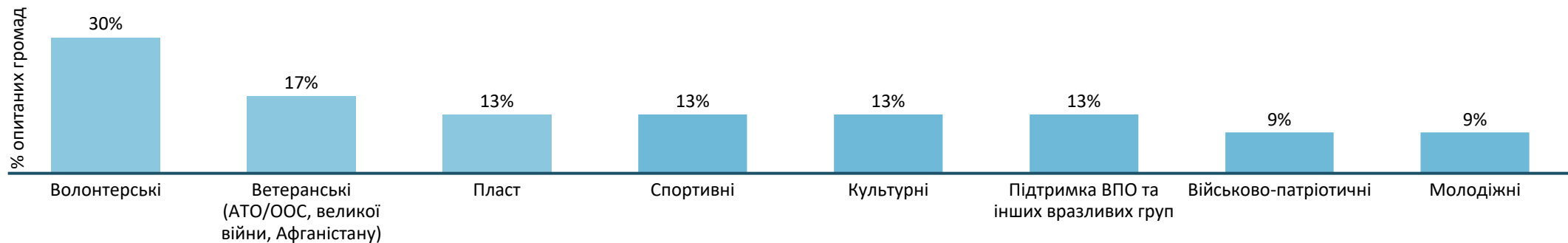

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ – УСТАНОВИ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ НПВ, СПІВПРАЦЯ З ОГС ТА ЛОКАЛЬНИМИ МЕДІА

Установи опитаних громад, які займаються НПВ:

ОМС громад співпрацюють з різноманітними ГО та громадськими ініціативами для утвердження та розвитку національної ідентичності серед населення – через проведення заходів та інформаційних кампаній:

57% опитаних громад співпрацюють з локальними та регіональними медіа для інформування мешканців про питання зі сфери НПВ.

\ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ – ТИПИ ЗАХОДІВ*

Традиційні

- Організація та проведення **державних свят**: День Державного Прапора, День Незалежності, День Соборності України;
- Святкові заходи з нагоди відзначення Дня народження Т.Г.Шевченка, Дня вишиванки;
- Проведення щоденних **хвилин мовчання** в пам'ять загиблих захисників.

Благодійні та волонтерські

- Благодійні ярмарки для збору коштів на **підтримку ЗСУ** (частіше – військових підрозділів, що базуються в конкретних громадах);
- Волонтерська та благодійна діяльність працівників закладів загальної середньої освіти та культури, здобувачів освіти.

Операційні

- Списання російськомовних видань у закладах культури громади (Чумаківська СТГ Дніпропетровської обл.);
- Моніторинг і оцінка Плану дій з виконання Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» в Донецькій області на період до 2025 року (Святогірська МТГ Донецької області)

Культурні та спортивні

- Тематичні **театралізовані** дійства, що зображають різні періоди історії України;
- Спортивні змагання, велопробіги, футбольні, волейбольні, шахові турніри **приурочені до державних та національних свят**.

Національно-патріотичне виховання

- Патріотичні акції, флешмоби, ланцюг єднання, урочисте підняття державного прапора;
- **Патріотичний забіг** "Шаную воїнів, біжу за Героїв України»;
- Участь команд закладів загальної середньої освіти у **Всеукраїнській грі "Сокіл"("Джура")**;
- **Вишколи** (Надвірнянська МТГ Івано-Франківщини – пластовий вишкіл "Незламні", Луцька МТГ – вишколи Молодіжного центру при ОМС);
- Позакласні години із **вшанування пам'яті** захисників України;
- Заходи, спрямовані на **поширення знань** про традиції українського народу, знання про регіон та країну – мовні, літературні, історичні, пісенні конкурси, флешмоби тощо (Надвірнянська МТГ Івано-Франківщини – захід "Молодіжний християнсько-патріотичний діалог", тренінги "Командотворення та лідерство").

* Представники опитаних громад надали перелік найбільш успішних заходів із культивування національної та громадянської ідентичності, які проводились у громаді протягом 2022-2024 рр

ЛУЦЬКА МІСЬКА РАДА УСПІШНО РЕАЛІЗОВУЄ ПРОЄКТИ НПВ ТА ВПВ

Луцька міська влада проводить та підтримує різноманітні заходи для утвердження української ідентичності шляхом національно-патріотичного та **військово-патріотичного виховання**. Луцька МТГ – одна з опитаних громад, яка активно залучає **військові формування (зокрема бригаду 100 ТрО) до вишколів та підготовки цивільного населення до оборони**. Активно залучають місцеві ГО (Тернове поле, Вовки Волині, Пласт, Національний Альянс, Клуб бойового мистецтва Герць, Військова пошта) до заходів НПВ та волонтерів.

СТРУКТУРНІ ПІДРОЗДІЛИ ОМС І УСТАНОВИ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ НПВ І

За напрям відповідальні Департамент молоді та спорту, Департамент освіти, Департамент культури, Відділ оборонно-мобілізаційної та режимно-секретної роботи Луцької ради. Луцький міський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» проводить спортивні заходи до визначних подій, поєднуючи з історичною довідкою і біографіями відомих осіб.

ЛУЦЬКИЙ МІСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЦЕНТР ПРИ ЛУЦЬКІЙ МІСЬКІЙ РАДІ

Провели вишколи (по три заняття на тиждень) для **~5000 школярів**, зокрема з предмета «Захист України» – основи поводження зі зброєю, такмеду, радіозв'язку, керування БПЛА тощо. Таку підготовку Центр також проводить для всіх бажаючих цивільних незалежно від віку – вже **залучено ~1500 осіб**, деякі з них стали інструкторами Центру, а деякі вступили до лав ЗСУ. Придбали необхідне матеріальне забезпечення (манекени, турнікети, макети зброї, рації, інше спорядження), планують придбати нові макети для вогневої підготовки, а також облаштувати інтерактивні тири та додати напрям мінної безпеки. Ініціюють запровадження вишколів в школах як окремий напрям.

ВОЛИНСЬКИЙ ЦЕНТР НПВ, ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА

Організують тренінги для школярів з топографії, такмеду тощо, офлайн та онлайн-змагання – змагання з пішого мандрівництва «Стежками Героїв» та «Стежками УПА», обласна онлайн-вікторина «Відун», «Сокіл» («Джура»), гра «Криївка», Вишкільно-патріотичний табір відродження українського духу «Вовчак» тощо.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ – МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ*

У Святогірській МТГ Донецької області **відсутній** спортивний інвентар.

У Китайгородській СТГ (Хмельниччина), Лановецькій МТГ (Тернопільщина) і Миколаївській МТГ (Донеччина) навчальні матеріали на тему української ідентичності **відсутні**. Респонденти Косівської і Луцької громад також згадували практику підготовки навчальних матеріалів працівниками і волонтерами **власним коштом**.

У Луцької громади наявна **техніка є застарілою** та непридатною для виконання функцій, які потребують більшої потужності (наприклад, монтаж відео). Також Роздільнянська МТГ (Одещина) вказала на **брак техніки у віддалених населених пунктах** громад.

Статус МТЗ**	Спортивний інвентар	Туристичне спорядження	Навчальні матеріали	Приміщення	Техніка	Національна символіка	Спорядження і техніка для вишколів***
Відсутній	4%	43%	13%	9%	17%	0%	43%
Недостатній	52%	43%	35%	39%	52%	35%	35%
Достатній	35%	9%	48%	52%	26%	65%	9%

Луцька та Криворізька МТГ мають як туристичне приладдя, так і спорядження й техніку для військових вишколів у достатній кількості.

Громадами Донецької області була згадана проблема **відсутності облаштованих укриттів** у локаціях проведення заходів та потреба в ремонті наявних приміщень.

Найбільш забезпечені з опитаних громад – міські територіальні громади Кривого Рогу й Луцька. Високий рівень забезпечення продемонстрували також Надвірнянська МТГ (Івано-Франківщина) й Роздільнянська МТГ (Одещина). Найкритичніша ситуація у Святогірській МТГ (Донеччина) і Китайгородській СТГ (Хмельниччина).

* МТЗ, необхідне для діяльності з утвердження української ідентичності

** Декілька опитаних громад не надали чіткої відповіді щодо свого матеріально-технічного забезпечення

*** Наприклад: манекени, турнікети, макети зброї тощо.

ЗМІЩЕННЯ ФОКУСА УВАГИ ЧЕРЕЗ ПОВНОМАСШТАБНУ ВІЙНУ ТА БРАК КОШТІВ ГАЛЬМУЮТЬ РЕАЛІЗАЦІЮ ЗАХОДІВ ІЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ОПИТАНИХ ГРОМАДАХ

Основні перешкоди для впровадження заходів зі ствердження української ідентичності протягом 2022-2024 років

% опитаних громад

- Частина державних і місцевих коштів пріоритетно спрямована на **забезпечення обороноздатності** країни та допомогу постраждалим.
- Заходи **розважального характеру**, зокрема для дорослої частини населення, **не завжди знаходять позитивний відгук** серед населення.

- **Законодавчі обмеження** (зокрема, постанова Кабінету Міністрів України № 590), вимоги до розподілу пріоритетів під час ухвалення місцевого бюджету, а також зміни до Бюджетного кодексу, що стосуються напрямів використання залишку коштів місцевих бюджетів, який склався на початок року.

- **Затримка** фінансування та проведення проплат.
- **Пасивність** дорослого населення громад, **недостатнє** усвідомлення населенням важливості проведених заходів та небажання брати участь у заходах **онлайн-формату**.

ОПИТАНІ ГРОМАДИ ПОТРЕБУЮТЬ ПОКРАЩЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ТА ДОДАТКОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

Основні потреби для підвищення ефективності заходів зі ствердження української ідентичності

% опитаних громад

- Закупівля необхідної сучасної **техніки та навчального спорядження**.
- Проведення **ремонтів** наявних приміщення.
- Забезпечення безпечного середовища для проведення публічних подій через підготовку найпростіших **укриттів і бомбосховищ**.
- **Додаткова інфраструктура** (наприклад, громадський простір, кінозал чи навчальні інтерактивні тири).

- Покращення кадрового забезпечення, зокрема, через залучення кваліфікованих **молодіжних працівників та інструкторів вишкোলів**.

- Забезпечення можливостей надавати **підтримку**, в тому числі фінансову, **локальним громадським ініціативам** та організаціям.

- Отримання тематичних **навчальних і методичних матеріалів** щодо проведення кампаній та заходів.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ – НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ З НПВ

РІВЕНЬ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОМС, ЗАДІЯНИХ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ НПВ

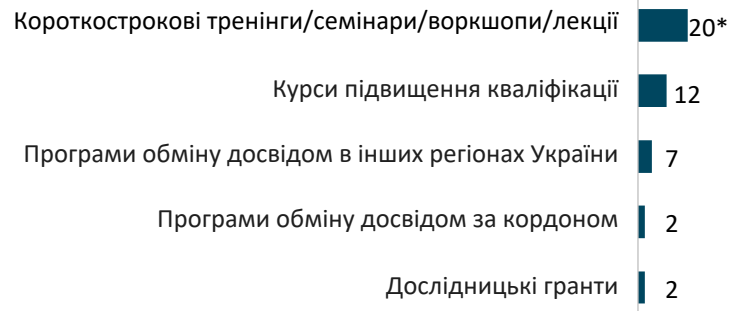
ПРОГРАМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ, ЯКИМИ КОРИСТУЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКИ ОМС В НАПРЯМІ НПВ

ТЕМИ, НА ЯКІ ПОТРІБНЕ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОМС У СФЕРІ НПВ

ЗРУЧНИЙ ФОРМАТ ДЛЯ УЧАСТІ У КОРОТКОСТРОКОВІЙ СЕСІЇ СЕМІНАРІВ

ІНШІ КОМЕНТАРИ

Середня оцінка – **3,8** балів з 5

*кількість громад, які обрали такий варіант відповіді

Громади вбачають важливість в обміні досвідом між громадами інших областей для реалізації кращих практик.

- Загальне тлумачення концептів української ідентичності – складові, розуміння визначення понять, підходи до підбору матеріалу, підходи до формування наративів з врахуванням умов воєнного стану;
- Права та рівність громадян, культура та нематеріальна культурна спадщина, історія України;
- Залучення коштів, написання грантових заявок, менеджмент у сфері НПВ;
- Організація та проведення заходів, ідеї заходів, підтримка місцевих ініціатив і активістів;
- Як залучати і взаємодіяти з вразливими групами (ветерани, люди з інвалідністю, військовослужбовці тощо).

Декілька громад цікавлять всі теми зі сфери НПВ, адже напрям діяльності відносно новий для спеціалістів цих ОМС.

Онлайн/гібридний формат (спеціалісти достатньо завантажені поточною роботою, проте фінальні сесії варто провести офлайн у м.Києві/конкретному обласному центрі з можливістю живого спілкування, кращого обміну досвідом, налагодження співпраці тощо)

«Мало зараз установ, які видають посвідчення і сертифікати, що дають змогу викладати дітям. Добре, що зараз є Джюра – виховник Джурів є одним із сертифікатів/свідоцтв, на які ми зараз спираємося. Мало викладачів по вогневій підготовці і мінній безпеці» – Луцька МТГ.

\ РЕКОМЕНДАЦІЇ – РІВЕНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> • Налагодження комунікації зі спеціалістами на рівні територіальних громад, які відповідальні за напрям національно-патріотичного виховання 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення експертних консультацій для органів місцевого самоврядування, яким необхідно створити структурований план дій за напрямом 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення навчання для відповідальних за напрям працівників громад на тему побудови операційних процесів НПВ
<ul style="list-style-type: none"> • Проведення навчання з основних концептів конструювання ідентичності з умовами для обміну досвідом громад 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення конкурсів на державному рівні для підтримки тематичних нестандартних та інноваційних проєктів від органів самоврядування громад 	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка методичних матеріалів та інструкцій для проведення національних інформаційних кампаній на рівні громад (на кшталт кампанії “Гвардія наступу”)
<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення підвищення кваліфікації та сертифікації інструкторів військово-патріотичних вишколів з метою подальшого проведення відповідних заходів для дітей та молоді <p><i>Кейс: Для отримання офіційних свідоцтв таких властивостей наразі охочі можуть пройти навчання в Школі виховників джур</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Контроль за залученням ОВА/ОДА представників громад до напрацювання обласних цільових програм НПВ 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення дослідження європейського досвіду проведення тематичних заходів на рівні муніципалітетів, а також дослідження практики громад у проведенні заходів саме військово-патріотичного виховання

РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛАСНИХ ПРОГРАМ НПВ

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Перегляд діючих обласних програм НПВ, які були затверджені до початку повномасштабного російського вторгнення, та адаптування їх до сучасних викликів та потреб <p><i>Кейс: У 2023 році Волинська і Київська області оновили свої програми НПВ, які були затверджені ще в 2020 і на початку 2022 року відповідно</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Адаптувати перелік проблем, що планується розв'язувати шляхом реалізації програми НПВ, до регіонального контексту <p><i>Кейс: У програмі Рівненської області наведено ряд проблем, які частково притаманні саме Рівненщині, а програма Сумської області описує поточну локальну ситуацію, в якій приймається програма</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Розглянути доцільність проведення SWOT-аналізу при підготовці програм НПВ, що має супроводжуватися подальшим описом чітких стратегій та заходів для максимізації сприятливих можливостей, мінімізації загроз та підходів до реагування на потенційні проблеми та зміни в середовищі <p><i>Кейс: Луганська ОДА наводить результати SWOT-аналізу в програмі НПВ</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Визначення планованих результативних показників продуктів програми (охоплення заходами, їхня кількість тощо), показники ефективності (середні витрати) та якості (динаміка збільшення заходів, учасників, підготовлених матеріалів тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> Структуризація програм та узгодження проблем, завдань, запланованих конкретних заходів та очікуваних результатів між собою 	<ul style="list-style-type: none"> Окреслені проблеми рекомендовано більше обґрунтовувати статистичними даними, дослідженнями або іншими кількісними даними

РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗАХОДІВ ІЗ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ОБЛАСНОМУ РІВНІ

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Залучати внутрішньо переміщених осіб до заходів із національно-патріотичного виховання <p><i>Кейс: Програми НПВ Дніпропетровської і Кіровоградської областей передбачають проведення заходів за участю внутрішньо переміщених осіб</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Приділити увагу міжобласним обмінам. Наприклад, організувати поїздки дітей та молоді визначними місцями за межами області <p><i>Кейс: Програма НПВ Кіровоградської області передбачає організацію поїздок молоді до Запорізької області під назвою «Пізнаємо Україну разом»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Організувати зустрічі дітей та молоді, які проживають в Україні, з українською діаспорою та проводити спільні екскурсії визначними в історії України та житті українських діячів місцями
<ul style="list-style-type: none"> Передбачати заходи, спрямовані на підвищення залучення молоді до волонтерської діяльності, а також підтримки волонтерських громадських ініціатив, наприклад, БУР, ФРІ, Добробат тощо <p><i>Кейс: Львівщина включає до заходів з НПВ розвиток молодіжної інфраструктури за методикою БУР-волонтерства</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Проводити просвітницькі заходи із національно-патріотичного виховання в зкладах соціального захисту дітей та молоді: притулках для дітей, центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, соціальних гуртожитках для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування 	

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАХОДІВ ІЗ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ОБЛАСНОМУ РІВНІ

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Включити до обласних програм підготовку з надання домедичної допомоги та військово-тактичної медицини <p><i>Кейс: Навчання з домедичної допомоги і тактичної медицини відображено в програмах НПВ Волинської, Харківської, Кіровоградської та Чернігівської областей</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Залучати ветеранські громадські об'єднання або окремих учасників Революції Гідності, військовослужбовців та учасників бойових дій до проведення тематичних зустрічей та практичної підготовки до цивільного захисту, надання домедичної допомоги та вишкілів <p><i>Кейс: Більшість програм НПВ вже передбачають залучення військових і ветеранів, а деякі – закладають співпрацю з громадськими організаціями військових та військовими частинами</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Оновити матеріально-технічну базу військово-патріотичної гри “Сокіл” (“Джура”) та переглянути підходи в цифровій комунікації (наприклад, створити окремий сайт із базовою інформацією та правилами гри, ведення онлайн-комунікації спільноти гри)
<ul style="list-style-type: none"> Збільшення кількості центрів військово-патріотичного виховання для дітей та молоді, зокрема шляхом реорганізації і перепрофілювання діючих закладів <p><i>Кейс: У 2023 році у Львові був відкритий Центр військово-патріотичного виховання, спортивної підготовки та самозахисту «Звитяга» для школярів</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Посилити співпрацю з місцевими військовими частинами та підрозділами щодо організації проведення навчально-польових зборів, профорієнтаційної роботи та фізичної підготовки молоді 	

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОСВІТНЬОЇ ТА МОВНОЇ ПОЛІТИКИ – МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Польща і Литва спрямовують значні зусилля на захист, розвиток та популяризацію державної мови як важливого елементу національної ідентичності. Польща, Литва, Чехія і Німеччина сприяють вивченню своїх національних мов за межами країни шляхом підтримки закордонних шкіл та просування спеціальних програм в закордонних університетах.

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Системний і активний розвиток мережі Міжнародної української школи для українців-мігрантів <p><i>Кейс: Німеччина, Польща та Литва розвивають мережу шкіл та курсів при закордонних консульських центрах</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Оновлення шкільних програм в українських екстериторіальних школах та освітніх центрах, оцінка ефективності викладання предмету «Я і Україна» 	<ul style="list-style-type: none"> Забезпечення локалізації українською мовою на цифрових платформах, програмного забезпечення, ігор тощо <p><i>Кейс: програмне забезпечення литовських держустанов та ОМС доступне виключно литовською мовою</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Розширення мережі та посилення спроможності центрів україністики за кордоном для підтримки закордонних українців, покращення іміджу української мови та розвитку міжнародної співпраці <p><i>Кейс: Литва розвиває свої закордонні центри литуаністики, Німеччина – глобальну мережу Гете-Інститутів, а Чехія – Чеських центрів</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Розширення апарату Мовного омбудсмена задля кращого контролю за виконанням мовного законодавства в регіонах; просування української мови регіональними представниками (моніторинг потреб у навчанні, консультування ОМС тощо) <p><i>Кейс: мовні інспектори Литви здійснюють моніторинг і нагляд за використанням державної мови на місцях</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Організація поїздок школярів до історичних визначних місць України <p><i>Кейс: державною програмою Польщі фінансуються «патріотичні» поїздки учнів на Східні Креси та інші місця спадщини Першої Речі Посполитої</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Збільшення годин викладання історії української державності на національно-визвольних рухів та розширення списку відповідної літератури, починаючи із середньої школи 	<ul style="list-style-type: none"> Підвищення доступності спортивного виховання <p><i>Кейс: досвід Концепції підтримки спорту в Чеській Республіці «СПОРТ 2025»</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Організація нових національних шкільних історичних вікторин й конкурсів, оновлення програм та підходів до проведення існуючих активностей з врахуванням потреб молодшої аудиторії

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ – МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Досліджені країни вкладають значні зусилля в збереження, відновлення та реставрацію своєї культурно-історичної спадщини, приділяючи цьому питанню велику увагу та виділяючи фінансові ресурси. Країни заснували **мережі культурних інституцій**, а також **спеціальні установи національної пам'яті**, які безпосередньо займаються вивченням, документуванням та поширенням знань про злочини репресивних режимів, а також проведенням заходів зі вшанування пам'яті жертв.

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Розвиток українських культурних центрів та інституцій культурної дипломатії за кордоном <p><i>Кейс: досвід роботи польських Національного культурного центру та Інституту Адама Міцкевича, а також Литовського інституту культури і Литовського національного культурного центру</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Створення окремого органу для управління і контролю у сфері захисту матеріальної культурної спадщини в умовах війни, що також буде відповідальним за розширення міжнародної співпраці, зокрема з ЮНЕСКО <p><i>Кейс: чеський Національний інститут народної культури працює над включенням культурних досягнень до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Розвиток туристичних маршрутів визначними місцями <p><i>Кейс: Унаслідок цілеспрямованої державної політики Казахстану з реставрації та музеєфікації пам'яток Шовковий шлях став популярним і міжнародно визнаним туристичним маршрутом</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Відновлення місць пам'яті на території України, де сталися злочини геноциду та злочини проти людяності. 	<ul style="list-style-type: none"> Поширення Інститутом національної пам'яті знань про теперішню національно-визвольну боротьбу українців серед молоді через видавничу діяльність та поширення матеріалів у закладах освіти <p><i>Кейс: досвід діяльності литовського Центру дослідження геноциду та опору населення, а також польського Інституту національної пам'яті</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Інституалізація вшанування пам'яті українського дисидентського руху і їхнього внеску у здобуття Україною незалежності <p><i>Кейс: Чехія і Литва на національному рівні глорифікують учасників руху опору проти комуністичного режиму та дисидентів</i></p>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОЛІТИКИ ГРОМАДЯНСТВА ТА ПОЛІТИКИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА МІГРАЦІЇ – МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Обрані країни переорієнтувались на підхід, коли вони **борються за кваліфікованих та висококваліфікованих іноземців**. Відтак “прихильників” цих країн стає більше, а економіка поповнюється цінними кадрами. Уряди країн створюють сприятливі умови для перебування трудових мігрантів та зацікавлені в політиці **інтеграції мігрантів** у суспільне життя.

Високий пріоритет	Середній пріоритет	Низький пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Спрощена видача посвідок на проживання підприємцям та інвесторам українського походження <p><i>Кейс: «Карта казах» спрямована на повернення до країни професіоналів та успішних бізнесменів казахського походження</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Збільшення представництва нацменшин у центральних органах влади – репрезентація позиції нацменшин у процесі ухвалення рішень, прихильність нацменшин та країни їхнього походження до національної політики України 	<ul style="list-style-type: none"> Для найчисельніших нацменшин зняти бар'єр у 5% голосів для проходження в Парламент <p><i>Кейс: приклад квоти для етнічних німців в Польщі</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Розвиток політики репатріації задля повернення осіб українського походження до України чи створення міцних зв'язків із ними <p><i>Кейс: спрощена процедура отримання громадянства Литви та Чехії для тих, хто емігрував або був депортований у період окупаційних тоталітарних режимів</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Запровадження обов'язкових адаптаційно-інтеграційних курсів для іноземців з дозволом на проживання в Україні – основна інформація про перебування в країні, лекції про культурні особливості та історію, правила безпеки <p><i>Кейс: обов'язковий адаптаційно-інтеграційний курс для більшості іноземців із довгостроковим і постійним дозволом на проживання в Чехії</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Аналіз ефективності процесу проведення іспитів для отримання громадянства та можливість запровадження підготовчих курсів для спрощення цієї процедури Збільшення кількості курсів української мови для іноземців
<ul style="list-style-type: none"> Лібералізація процедури надання посвідок на проживання іноземцям, оновлення міграційних правил 		

\ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Оскільки в Німеччині, Чехії, Польщі військова служба не є обов'язковою, компетентні органи влади (зазвичай Міністерство Оборони) зацікавлені в проведенні військових вишколів для **промоції вступу до лав Збройних Сил**, а головне — для здатності **цивільного населення до адекватного реагування на різноманітні загрози**.

Високий пріоритет	Середній пріоритет
<ul style="list-style-type: none"> Введення до шкільної програми предмета з оборонної освіти, що охоплюватиме сферу національної безпеки, організацію рятувальних робіт, основи медичну освіту, першу домедичну допомогу* <p><i>Кейс: шкільні програми Польщі та Литви включають вивчення військових традицій та правил, основ національної та цивільної оборони, правил надання першої допомоги тощо</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Запуск добровільної короткострокової програми військової підготовки для студентів з теоретичної частини на базі університетів та практичної частини на базі військових частин. <p><i>Кейс: польська добровільна короткострокова програма військового вишколу «Академічний легіон» для студентів з метою створення сержантського та офіцерського резерву</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> Включення теми оборони держави до змісту різних предметів: громадянської освіти, географії, історії та охорони здоров'я тощо на рівні початкових, середніх і вищих професійних шкіл. <p><i>Кейс: подібна практика дії в навчальних закладах Чехії</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Надання субвенцій недержавним неприбутковим організаціям на реалізацію проектів у сфері забезпечення військової, спортивної та технічної діяльності всіх вікових категорій населення. Фінансовані заходи можуть бути спрямовані на теоретичну та практичну оборонно-спортивну та технічну підготовку. <p><i>Кейс: Міноборони Чехії надає субвенції недержавним неприбутковим організаціям в розмірі 70% від вартості проекту на реалізацію проектів у сфері забезпечення військової, спортивної та технічної діяльності</i></p>

*Подібні заходи вже впроваджує Луцька МТГ, залучаючи Луцький міських молодіжний центр до проведення військових вишколів у школах в рамках предмету "Захист України"